

Mūsų „čionykštiškumas“¹

Konstancija Skirmunt

„Kurjer Litewski“ Nr. 214
1906 m. rugsėjo 22 d. – spalio 4 d.

Spaudoje neseniai buvo iškeltas klausimas, kuris yra žmones su partinėmis pažiūromis įžeidimas, klausimas, nurodantis elementarią mūsų krašto Lietuvos ir Baltarusijos žmonių savijautą. Ta sąvoka yra mūsų „čionykštiškumas“. Šia tema buvo ironizuojama raštuose, pateikiami griežti įtarimai tiems, kurie „naiviai“ prisipažindavo dėl šio „čionykštiškumo“. Tokie įtarimai pažeidė ir dabar pažeidžia mūsų natūralius ir sveikus jausmus. Supraskime šį žodį realybės pavidalu, o ne karikatūros.

Tarsi giliai užkasti pastato granito pamatai yra šis „čionykštiškumas“ mūsų patriotams ir šalies gynėjams. Jis išreiškia šių žmonių širdies ryšį su žeme, su jos tūkstantmete istorija ir joje slypinčiais protėvių pelenais. Jis įgauna gyvą santykį su milijonais vietinių gyventojų. Jis nurodo, kad čia mes jaučiamės, kiek mūsų atmintis pasieks - savi, suaugę su žeme, ne ateiviai, tačiau šių žemių paveldėtojai. Be šio jausmo mes, Lietuvos ir Baltarusijos bajorija, per pastaruosius keturiasdešimt metų galėjome būti lengvai išnaikinti ir priversti ieškoti giedresnio dangaus Karūnoje² už Bugo ir Nemuno, arba galėjome iškeisti tėvynę į skambantį metalą. Mūsų „čionykštiškumas“, kuris nuo panašių žingsnių mus gynė ir gina, yra teigiamas ir esminis jausmas, todėl negalime prarasti šio realaus mūsų patriotizmo pamato. Šiais jausmais paremtos socialinės struktūros nesugriaus papūtęs vėjelis, o naujo statinio be šio pagrindo niekas nepastatys. Ir tik taip mūsų visuomenėje savo „čionykštiškumą“ supranta išsilavinęs žmogus, kuris jaučia didesnę prisirišimą prie savo šalies nei prie kitų mūsų senosios visumos regionų.

Tačiau, paprastas dalykas, kad tokio pirmutinio patriotinio jausmo apibrėžimo išsilavinusiam žmogui nepakanka. Norime jį išsamiau apibrėžti,

¹ Išversta iš: Futurus [Skirmuntt, Konstancija] (1907). „Nasza «tutejszość», Kartki polityczne ze spraw krajowych poruszonych w prasie wileńskiej 1905–7 r. Przedruki z „Kurjera Litewskiego” i „Vilniaus Žinios”. Warszawa: Druk. i lit. Jana Cotty, Kapucyńska 7: 49–55.

² „Karūna” tradiciškai yra vadinama Lenkijos Karalystės teritorija; čia: lenkų etninės žemės, kurios buvo Rusijos imperijos sudėtyje. – Mokslinio redaktoriaus pastaba.

todėl kiekvienas iš mūsų – kaip atskiras vienetas – susiduriame su šiuo sudėtingu klausimu.

Visose senosiose LDK teritorijose bajorija savyje nešioja tuos du arba tris nacionalinius elementus, kurie persidavė ir šalies visuomeninam gyvenimui. Kiekvienas iš mūsų, jeigu jis nėra naujai atvykęs svetimšalis, savyje nelygiomis dalimis turime kažkiek lietuvių ir lenko arba ruso. Iš čia išplaukia tai, kad visos šios trys tautybės ir savybės mūsų žemėje turi teisę į pilietybę, o kiekvienas subjektas, tiek, kiek jis turi savyje nacionalinių savybių arba savimonės, prie šios arba anos grupės prisijungia ir pripažįsta, jeigu yra tęsiamos mūsų tradicijos, trigubą šalies broliškumą. Tai yra mūsų žemės idealas.

Prieš septynis šimtus metų, kai Lietuva pradėjo jungtis su Baltarusija, prieš penkis šimtus metų, kai prie šios sąjungos prisijungė Lenkija su savo aukštesne kultūra ir gyvu subjektų bei judėjimų dalyvavimu, LDK teritorija, kaip sumažintas visos Abiejų Tautų Respublikos atspindys, buvo klasikinė brolišku tautų sugyvenimo žemė, kuri šias savybes nauja forma perduoda šiems laikams. Kiekvienas iš mūsų – ar tai valstietis, ar tai bajoras – Lietuvos ar Baltarusijos žemėje turi vienodą teisę save vadinti lietuviu, lenku arba baltarusiu. Kiekvienas iš mūsų turi teisę naudodamas moralines ir kultūrinės priemones šviesti ir ugdyti savo tautybę. Kiekvienam iš mūsų priklauso žemė po kojomis, dangus virš galvos ir didinga šalies praeitis. Šias istorijos perleistas teises šiandieninė diena perduoda ateičiai.

Šiandiena, reikia pripažinti, yra sunkiai pergyvenama persilaužymo epocha. Blogio jėgos savo juodais sparnais uždengia teisingumo ir meilės saulę, socializmas išpūtė masių godumą, semitizmas padalijo socialinius sluoksnius ir apnuodijo žmonių etiką, anarchija, kur tik gali, ten laužo jau sukurtą ramybės pagrindą. Už šių monstrų, kaip visos palydos tarnai, eina nacionalinis lietuviškas ir lenkiškas šovinizmas, kuris tamsią ir neišmokslintą minią atskiria kaimo bažnyčioje, persekioja priešininką su gailėsčio verta neapykanta laikraščių puslapiuose. Šis šovinizmas išveda iš pusiausvyros netgi ir teisingesnius ir gilesnius mūsų šalies protus.

Ne, nesileiskime būti nustumti nuo didelio istorinio kelio! Tegu amžinas broliškumas nebūna pas mus tuščias garsas. Gėda tam, kuris tautų broliškumą visokiais būdais bando paveikti! Nacionalizmą palikime kaimynams, o iš mūsų vidaus santykiuose pradžioje pašalinkime bet kokias apgavystes ir neturėkime jokių santykių su veidmainiškomis sąjungomis.

Kai kurie nacionalistai mūsų bajorus bando įtikinti, kad jie jau seniai perėmė mylimą lenkų kalbą, todėl tapo lenkų tautos dalis, išsiskiriančios

iš mūsų krašto žmonių ir jo poreikių. Tai tikrai yra sirenos balsas. Mes, visų pirmą, esame gyva Lietuvos ir Baltarusijos istorinės visuomenės dalis su atitinkamomis nacionalinėmis vertybėmis ir jos, kaip tokios, atžvilgiu turime pirminius įsipareigojimus. Šimtmečių tradicijos neleidžia mums užsidaryti dėl savo išskirtinumo arba luomų. Kol vietinių tautų individualumas aiškiau neišsivystys, tol mes būsimė jų kultūros ir istorinių tiesų sergėtojai, bendrų tradicijų saugotojai. Atstums mus šiandien ta sukiršinta tauta, ar neatstums – nei mus iš šių žemių reikia bėgti, nei ieškoti tinkamo vadovavimo.

Reikia pažymėti, kad mūsų tvirtovė yra sudaryta iš įvairių dalių, o jos gynėjai yra skirtingų atspalvių. Blogi yra tie gynėjai, kurie sušaukia visus vien tik baltos ir tamsiai raudonos varpinės gynybai, tačiau yra pasirengę palikti apsaugines sienas, bastionus ir pylimus.

Nepaisant labai sunkių bendro susitarimo ir veiksmo sąlygų, maždaug prieš keturiasdešimt metų mūsų bajorija nuo Pripetės iki Baltijos jūros, nuo Nemuno iki Dniepro, tapo labai dideliu šalies gynėju, kuris pasisakė dėl parlamentinės grupės sukūrimo Šiaurinėje Valstybės Dūmoje.³ Ši grupė ateityje turėtų prie savęs pritraukti netgi ir nesusijusias teritorijas tokias, kaip atitolusią Voluinę ir Ukrainą, o jeigu netruks pasirengimo, tai ir Podolę. Jeigu Dūma pakartotinai grįš prie nagrinėjimo, kyla klausimas, ar tas natūralus atstovavimas nesuskils į dvi stovyklas, kurios kreips dėmesį tik į savo interesus, visų pirmą, ar bus siekiama visapusiškų santykių užmezgimo su liaudimi keliant trigubos tvirtybės idėją?

Lietuvos ir Baltarusijos nacionaliniai judėjimai*, dar vadinami atstovavimo judėjimais, kažkada buvo vadinami paprastai ir tendencingai – teritoriniais judėjimais. Ką norėjo pasakyti šios banalios sąvokos kūrėjai? Šalį su savo sena istorija, su didingomis pilimis ir kultūros dvarais, su nesuskaičiuojamomis kapinėmis ir mūšių vietomis, kur yra išlikę labai daug prisiminimų, ašarų ir šlovės, negalima pavadinti tiesiog teritorija, kaip Kirgizijos stepes arba Amerikos pampas, kuriose įsikuria kas nori ir įsteigia ką nori. Lietuvą ir Baltarusiją taip pavadinti galėjo tik tie, kurie savyje neturėjo nei lašo šios elementaraus ir šlovingo mūsų „čionykštiškumo“, taip pat tie, kuriems mūsų žemė yra tuščia žemė be jokios idėjos ir charakterio, žemė, ant kurios galima daryti spekuliacijas ir partinius eksperimentus. Blogai padarytumėm eidami keliu žmonių, kurių mintys ir širdys nenukreiptos į mus.

³ Turima omenyje Rusijos imperijos Valstybės Dūma, kuri rinkosi į posėdžius Peterburge. Miestas randasi šiaurėje nuo baltarusiškų-lietuviškų žemių. – *Mokslinio redaktoriaus pastaba.*

Tik nacionalinė idėja, kuri suteikia mums atsparumo tašką ir veiksmų orientyrą, uždega širdis pasiekti laimingą ateitį šioje gimtojoje žemėje, kuriai gresia ypatingas pavojus. Taip pat, tik nacionalinė idėja gali apjungti vaisingas visų šios žemės mylėtojų pastangas ir pritraukti prie mūsų tamsią, apgauliną liaudį. Tam mes turime skirti visas mūsų pastangas.

O bendrieji idealai ir dideli programiniai siekiai? – paklaus susirūpinę partijos šalininkai, kurie kiekviename savarankiškume mato separatizmą, o dėl savo egoizmo pasirengę paaukoti teisingumą.

Bendrieji idealai buvo visiems mums bendri ir tikrai tokiais liks, kiek jie nėra programiniai ir asimiliaciniai, kiek ne nacionalistiniai, bet unijiniai. Tik šiuo pagrindu mūsų sena istorinė vienybė gali būti naujai sujungta pasitikėjimo ryšiais.

Pas mus, Lietuvoje ir Baltarusijoje, tik teisingai pripažinus kiekvieno deklaruotas teises ir atsižvelgus į tris mūsų visuomenės nacionalinius interesus, bus galima tvirtai statyti geresnę, bendrą ateitį ir įgyvendinti puikias mūsų tėvų tradicijas naujomis formomis.